

GUAYANA - INFORMACE O ZEMI - VYKLADAČSKÉ POZNÁMKY

INFORMACE O ZEMI ÚVOD

Guayanská republika se rozkládá při severním pobřeží Jižní Ameriky. Sousedí na východě se Surinamem, na jihu s Brazílií, na západě s Venezuelou a na severu je omývána Atlantickým oceánem. Hranice se sousedními státy měří 2 462 km, pobřeží je dlouhé 459 km. Je jedinou zemí v Jižní Americe, kde se mluví anglicky. Dříve se jmenovala Britská Guayana, po získání nezávislosti v roce 1966 přešla na název Guayana.

Před příchodem Evropanů byla tato oblast osídlena americkými Indiány z kmenů Karib a Aravak, to jsou původní obyvatelé Guayany. Mnoho jich žije v kmenových skupinách v pobřežních územích, někteří jsou ve vnitrozemí. Kromě nich žije v Guayaně ještě sedm dalších kmenů.

Název Guayana pochází od Indiánů a znamená "země mnoha vod". Je to velmi výstižný název, protože tato země má opravdu mnoho mohutných řek, nádherných jezer, rozsáhlých močálů a vodopádů. Patří k nim vodopád Kaieteur, který je téměř pětkrát vyšší než Niagara. Více než 80 % povrchu Guayany pokrývají bujné tropické lesy, zastoupeny jsou ale i savany a majestátní zelené hory.

Guayana má dlouhou koloniální minulost. Začala v roce 1595 cestou Sira Waltera Raleigha do Nového světa, při níž mělo být objeveno slavné El Dorado, o němž se věřilo, že leží na území dnešní Guayany. Zlato bylo skutečně později objeveno v přítoku řeky Cuyuni. Těžba diamantů začala na horním toku řeky Mazaruni. Prvními evropskými usadlíky byli Holanďané, kteří založili obchodní středisko na řece Essequibo a odtud obchodovali s domorodci. Přišli v roce 1616. Od té doby ovládali toto území střídavě Angličané, Holanďané a Francouzi, až konečně v roce 1803 je trvale ovládli Britové. V roce 1831 se spojily tři kolonie a společně vytvořily Britskou Guyanu. Názvy těchto tří kolonií Essequibo (čti Eskíbo), Demerera a Berbice (čti Berbis) se dodnes užívají pro označení krajů.

Holanďané se v době své nadvlády zaměřili na rozvoj zemědělství, především na obdělávání pobřežních oblastí a pěstování cukrové třtiny. Vybudovali systém přehrad a odvodňovacích kanálů a dováželi otroky z Afriky, aby pracovali na plantážích. Plantáže cukrové třtiny na pobřeží jsou dodnes nejproduktivnější a cukr je stále velmi důležitou exportní plodinou. Rýže, druhá důležitá tržní plodina, se začala ve velkém pěstovat až koncem 19. století.

Holanďané založili nejprve v roce 1616 město Essequibo, o 11 let později Berbice a v roce 1746 Demereru. V roce 1596 založili Starbroeck, kterého se koncem 18. století zmocnili Britové a přejmenovali jej na Georgetown.

Holandané i Britové dováželi zotročené Afričany, aby jim pracovali na plantážích. Po zrušení otroctví mnozí dřívější otroci založili svobodné vesnice na cukrových plantážích. Většinou neuspěli jako samostatní farmáři, a tak začali pracovat za mzdu. Postupně se vyvinula třída černošských odborníků a začala hrát významnou úlohu v politickém životě. Po zrušení otroctví v roce 1834 se na plantážích začal projevovat nedostatek pracovních sil. To mělo za následek příliv dalších etnických skupin, především Portugalců, Indů a Číňanů. V letech 1846 – 1917 přišlo do Guayany asi 250 000 nových pracovníků. Nejvíce jich bylo z Indie.

Zahraniční dělníci pracovali na smlouvy uzavírané na tři až pět let. Cestu do Guayany a zpět, ubytování, stravu, mzdu a lékařskou péči jim platili zaměstnavatelé.

Když Portugalcům a Číňanům vypršely smlouvy, opouštěli plantáže a hledali si zaměstnání ve městech. Nejdéle zůstávali na plantážích Indové, někteří tam zůstali trvale a nevraceli se domů.

V důsledku přistěhovaectví se vytvořila v Guayaně kosmopolitní populace, která zahrnuje americké Indiány, Afričany, Číňany, Evropany, Indy, Portugalce a mnohé smíšené etnické skupiny.

Guayana získala politickou nezávislost v květnu 1966, ale stále byla konstituční monarchií v rámci Britského společenství. Teprve o čtyři roky později 23. února 1970 byla vyhlášena Guayanská republika.

Po vyhlášení nezávislosti Guayana začala hrát významnou úlohu v mezinárodních otázkách zejména mezi zeměmi třetího světa. Dnes má diplomatické styky s celou řadou zemí a mezinárodních organizací včetně Evropské unie, Spojených národů a Organizací amerických států. Ty všechny mají zastoupení v guayanském hlavním městě Georgetownu.

Guayana je jedním ze zakládajících členů Karibského společenství (CARICOM), které sdružuje 15 členských států a usiluje o regionální integraci a vybudování společného trhu. I když Guayana leží v Jižní Americe, vzhledem k historickému vývoji politicky a kulturně spadá do Karibské oblasti.

VLÁDA

Podle ústavy mají proběhnout každých pět let celostátní a regionální volby.

Každý občan Guayany nebo Britského společenství národů usazený v Guayaně má právo volit, jakmile dosáhne 18 let. 5. října 1980 byla vyhlášena nová ústava. Byla výsledkem referenda, které proběhlo v roce 1978. Z ústavy vyplývají např. tato práva:

- a) rovné příležitosti pro všechny
- b) stejná práva pro nemanželské děti

c) svoboda náboženského vyznání pro všechny

Na základě ústavy prezident stojí v čele státu i v čele vlády. Jsou tři orgány demokratické moci: parlament, prezident a kabinet.

Parlament

Parlament je orgán pro tvorbu zákonů. Může také opravovat nebo pozměňovat ústavu. I když prezident není členem národního shromáždění, může kdykoliv přijít na jeho zasedání a vystoupit tam. Parlament se volí na pět let.

PREZIDENT

Prezident stojí v čele státu i v čele vlády a je vrchním velitelem branné moci. Je volen v celostátních volbách a jeho funkční období trvá 5 let. Prezident musí podepsat každý zákon, než vstoupí v platnost. Má také právo rozpustit parlament.

Kabinet

Kabinet se skládá z prezidenta, ministerského předsedy a ostatních ministrů jmenovaných prezidentem. V čele kabinetu stojí prezident. Kabinet je hlavní rozhodující výkonnou mocí.

ÚSTŘEDNÍ VLÁDA

Ústřední vládu tvoří prezident, ministerský předseda a ministři. Vláda kontroluje a řídí záležitosti státu po období 5 let. Vládu sestavuje politická strana, která získá nejvíce křesel v parlamentu. Ústřední vláda má moc legislativní, soudní a výkonnou.

MÍSTNÍ VLÁDA

Guayana je rozdělena do 10 administrativních regionů. Každý region je spravován Regionální demokratickou radou, která může mít 12 – 36 volených členů.

HOSPODÁŘSTVÍ

V Guayaně žije přibližně 751 200 obyvatel a hustota obyvatelstva je menší než čtyři obyvatelé na čtverečný kilometr. Země má velké přírodní bohatství, včetně úrodné půdy, ložisek různých nerostných surovin a značné rozlohy tropického lesa. 30 % hrubého domácího produktu získává z vývozu primárních surovin, ať už zemědělských, jako je rýže, cukr a dřevo, nebo nerostných, k nimž patří zejména bauxit. Od získání nezávislosti v roce 1966 její ekonomika roste. Napomohla tomu zejména realizace úpravného strukturálního programu Mezinárodního měnového fondu v roce 1989. Míra inflace v posledních pěti

letech poklesla na 5,7 %. Vedle vývozu surovin jsou významným zdrojem příjmů také platby, které dostávají emigranti z jiných zemí žijící v Guayaně ze svých domovských států.

Zvířata: lenochodi, kapybary (největší hlodavec na světě), tapíři, jaguáři, mořské krávy, rozmanité druhy ptactva (např. tukani, kolibříci, papoušci); národním zvířetem je pták hoacin chocholatý.

Rostlinstvo: subtropické deštné lesy; národní rostlinou je viktorie královská (velmi se podobá leknínu s obřími listy), pěstuje se rýže, káva, kakao, kokosové ořechy, cukrová třtina, maniok, citrusy, ananas, kukuřice, lilie a ibišky (mnoho zde rostoucích květin nádherně voní).

Vlajka: bývá nazývána "Zlatý šíp" a sestává z pěti barev (červená, černá, žlutá, bílá, zelená). Je originální v tom, že se na ní objevuje motiv dvou trojúhelníků, které vyvstávají ze společné základny a jeden je zakomponován v druhém. Větší trojúhelník je vevnitř žlutý s bílým orámováním, menší pak červený s černým okrajem. Symbolika – zelená značí hojné rostlinstvo v zemi, bílý rámeček odpovídá vodě, zlatý šíp znázorňuje minerální bohatství Guyany, černá je známkou odolnosti lidu a červená pak vyjadřuje úsilí při budování svobodného státu.

Národní patron: svatý Jiří

Národní jídlo: Tradiční guayská jídla se připravují buď z mořských plodů, nebo mají kreolský původ – zřejmě nejtradičnější je tzv. pepperpot, kořeněné maso dušené na hořké šťávě z manioku. Díky kosmopolitní kultuře se ovšem často vyskytují indická, africká a čínská jídla.

Národní nápoj: Popíjí se místní rum, brandy, whisky a lahodné tropické punče, vyráběné z exotického ovoce.

JÍDLO

Obyvatelé Guayany připravují denně 3 jídla. K snídani bývá domácí chléb, vejce, sýr, máslo, vařená zelenina, čaj, káva. Základní potravinou k obědu je rýže, podávaná s dušenou zeleninou, fazolemi a masem, oblíbená je drůbež a dary moře. K večeři jedí opět rýži, chlebové placky, kořenovou zeleninu, jako je maniok (kasava) nebo yamy.

RECEPTY

„Puding může chutnat jinak, než jak se zdá“ – guayské přísloví

Rockcrest (růžovobílý cukrový dort)

Nastrouhaná dužina čerstvého kokosu se smíchá s cukrem a praží na pánvi, dokud se cukr nerozteče. Přidáme trochu mandlového aroma, zamícháme a vlijeme do formy. Pokapeme červeným potravinovým barvivem, které rozetřeme po povrchu jako polevu. Necháme řádně vychladit a podáváme.

Tropical Punch (tropický punč)

Připravíme z pomerančového, grapefruitového a ananasového džusu, citronové nebo limetkové šťávy, vody, cukru a zázvorového piva (nejde o pivo, ale jakousi limonádu).

Národní sport:

Kriket – důsledek britského vlivu na Guayanu. Guayanci tento sport zbožňují a mají opravdu proslulé hráče. V roce 2007 (konec března – začátek dubna) se zde pořádalo mezinárodní mistrovství v kriketu.

Dalším rozšířeným sportem je fotbal.

ZEMĚPIS

Guayana se rozkládá na ploše 216 000 čtverečných kilometrů a zasahuje do čtyř ekologických zón.

* Pobřeží tvoří úzká nížina přiléhající k Atlantickému oceánu, která zabírá asi 5 % plochy celého státu. Částečně leží pod hladinou moře. Pobřeží dlouhé 460 km je velmi členité, ústí na něm hlavní řeky i mnoho menších potoků. V této oblasti žije většina obyvatelstva, soustřeďuje se v ní průmysl, obchod i administrativa.

* Na jih od pobřežní nížiny probíhá v šířce 150 – 250 km pás písčin. Připadá na něj celá čtvrtina území státu. Půda není vhodná pro zemědělské využití, těží se tu jen stavební dřevo a velká ložiska bauxitu. Obyvatelstvo je roztroušeno do těžebních oblastí

* Guayská vysočina, tvořená čtyřmi oblastmi (Acarai, Imataka, Kanuku a Pakaraima), má v blízkém okolí největší těžbu zlata a diamantů. Vydatné deště a celoročně teplé podnebí přispívají k růstu bujných džunglí.

* Poslední ekologickou zónu tvoří vnitrozemská savana. Rozkládá se na ploše 11 600 čtverečných kilometrů. Jedná se o suché území porostlé jen skupinami stromů a nízkou trávou. Obyvatelstvo žije v malých vesničkách. Jediné dešťové období trvá

od dubna do září. V té době se rychle naplní vyschlá koryta řek, nízko položené oblasti bývají zatopeny a doprava ohrožena.

Tři hlavní administrativní celky dostaly názvy podle hlavních řek: Essequibo, Demerara a Berbice.

Guayana leží v rovníkové oblasti, střídají se v ní dvě suchá a dvě deštivá období a teplota se pohybuje od 20 do 34 stupňů C. Nebývá postihována tornády, hurikány ani zemětřeseními.

VZDĚLÁNÍ

Úředním jazykem je angličtina, hinduisté a muslimové užívají při svých obřadech hindštinu, urdštinu, případně i arabštinu. Většina amerických Indiánů ve vnitrozemí se stále pevně drží jednoho nebo více z devíti kmenových dialektů. Hodně se používá kreolština.

Ve vládním školském systému je vzdělání bezplatné, musí se platit jen za studium na vysoké škole. Do školského systému jsou zahrnuty i soukromé školy. Na univerzitní studium doma i v zahraničí mohou studenti dostat vládní stipendium.

ZDRAVOTNICTVÍ

Guayana má kompletní systém zdravotní péče. Důraz je kladen na prevenci a léčbu. Celý systém je založen na pěti úrovních léčení: zdravotní ambulance, zdravotní střediska, okresní nemocnice, krajské nemocnice a specializované nemocnice. Do systému přispívají soukromé instituce, místní a nevládní organizace. Guayana se velmi angažuje v boji proti HIV / AIDS. Do systému zdravotní péče jsou zahrnuti i léčitelé.

NÁBOŽENSTVÍ

Během kolonizace Evropany si obyvatelé každého státu přinesli do kolonií své náboženství. Původní obyvatelé, američtí Indiáni, zachovávali animistická náboženství, uctívali duchy přírody. Španělské a portugalské kolonie ve střední a jižní Americe byly pokatolické, zatímco karibská oblast se pod vlivem obyvatel ze severní Ameriky a severní Evropy stala protestantskou. Britská Guayana a Nizozemská Guayana se staly jedinými protestantskými zeměmi na jihoamerickém kontinentu. První Evropané, kteří do Guayany dorazili, byli Holanďané, kteří sem přinesli obřady Holandské reformované církve a Holandské luteránské církve. Z Německa přišly misie Moravských bratří. V roce 1616 postavili Holanďané v Guayaně první protestantské kostely v jižní Americe.

V roce 1668 byla Holandská reformovaná církev ustavena jako státní církev v Nizozemské Guayaně. Misionáři Moravských bratří jako první pronikli mezi americké

Indiány v Nizozemské Guayaně a také mezi Afričany, kteří byli v té době v Guayaně.

Dnes jsou potomci členů Holandské reformované církve členy Luteránské církve. V roce 1803, když Angličané jako kolonisté ovládli oblasti Essequibo, Demerara a Berbice přinesli náboženství Anglikánské církve a Skotské presbyteriánské církve. Metodistická církev, Kongregační církev a Armáda spásy přišly jako nezávislé církve. Katolickou církev přinesli angličtí katolíci jako nezávislou církev a v 19. století se k ní hlásili hlavně Portugalci, kteří nebyli trvale usedlí.

V roce 1815 dostali metodisté povolení navštívit Guayanu a působit mezi otroky. V roce 1823 po povstání otroků dostali státní pomoc, ale ne farnosti. Po zrušení otroctví se metodisté zařadili mezi ostatní církve, které pomáhaly při budování škol a kostelů.

V roce 1885 přišli kanadští presbyteriáni a o čtyři roky později v roce 1889 byl položen základní kámen pro výstavbu anglikánské katedrály sv. Jiří v Georgetownu. Tato katedrála je dobře známá jako nejvyšší dřevěná stavba na světě.

Po zrušení otroctví v roce 1834 bylo pro otroky důležité získat vzdělání, aby nemuseli jen pracovat v zemědělství. Protože Guayana byla britská kolonie, bylo školství vedeno podle britského vzoru. Každá církev měla svoji školu. Po druhé světové válce musely být církevní školy postoupeny vládě a v roce 1978 byly všechny školy zestátněny.

Před druhou světovou válkou i po ní, když USA získaly významný hospodářský vliv v karibské oblasti, americké misionářské organizace začaly zakládat v Guayanách kostely. Některé kmeny amerických Indiánů vytvořily nové náboženství Hallelujah, které je založeno na křesťanství, ale zahrnuje prvky původní víry a rituálů amerických Indiánů.

ŽENY

Současné guayanské ženy vděčí za mnohé svým předchůdkyním - těm kurážným ženám, které bojovaly za změnu zvyků, praktik a celé řady negativních a nehumánních struktur ve společnosti tehdejší doby, které překážely jejímu růstu a rozvoji. Po řadu let se tyto ženy podílely na rebeliích otroků - bojovaly za svobodu svou vlastní cestou. Jejich boj proti kolonialismu a diskriminaci byl spjat s bojem za práva žen.

V roce 1945 byla založena první ženská politická, ekonomická a sociální organizace, která předznamenala novou éru v postavení guayanských žen. Jejím posláním bylo lobovat za zlepšení ekonomického a sociálního postavení žen. Členky organizace žádaly, aby všichni dospělí získali volební právo, a toho bylo také dosaženo v roce 1953. V témže roce byly zvoleny první tři ženy do parlamentu, což zname-

nalo, že ženy získaly postavení v nejvyšších státních institucích. Tento vývoj byl výzvou pro ženy na všech úrovních společnosti, aby začaly ovlivňovat svůj život. Vznikly organizace Pokroková organizace žen a Ženské revoluční socialistické hnutí. Jak jejich síla rostla, vzrůstal i tlak na integraci žen do rozvojového procesu a to bylo později uznáno schválením Státního výnosu o rovnosti žen v roce 1976. Ten položil základ pro další legislativní procedury vedoucí k odstranění diskriminačních praktik proti guayanským ženám. Vytvořily se další instituce jako Rada pro ženské otázky, která spolupracuje s více než stem nevládních ženských organizací, dále Národní komise žen a řada dalších.

V devadesátých letech přišel další milník v procesu začleňování žen do řídicích funkcí v politickém životě. V roce 1996 byla zvolena první ministerská předsedkyně a o rok později první prezidentka. V té době byla také žena ve funkci nejvyšší soudkyně. Silným lobováním ženských organizací bylo dosaženo zvýšení počtu žen v parlamentu a na místní vládní úrovni.

Poprvé v historii země se žena americko-indiánského původu stala ministryní pro záležitosti amerických Indiánů. Také prezidentkou soudního dvora se stala žena a nyní má tu čest být členkou Karibského soudního dvora. Za podpory vlády se ženy významně podílejí na regionálním integračním hnutí v Karibské oblasti a reprezentují na vysoké úrovni ve Spojených národech a dalších mezinárodních organizacích.

Pokud se týká vzdělání, ženy si vedou dobře i na univerzitní úrovni. Na střední úrovni bylo zapsáno více žen než mužů, ale hodně jich školy nedokončilo. Zvláštní vzdělávací programy v netradičních oborech, podporované vládními agenturami, napomáhají skloubit školské vědomosti s praktickými dovednostmi potřebnými pro získání zaměstnání.

V péči o zdraví guayanských žen je velká pozornost věnována boji proti šíření infekce HIV/AIDS. Existuje řada celostátních programů, které usilují o rozšíření správné informovanosti o prevenci a ochraně proti této nemoci. Velká péče je věnována také boji s rakovinou.

S ohledem na domácí násilí páchané na ženách a v menší míře i na mužích země čelí velké výzvě. Tento kritický problém se nyní přesunul na veřejnost, což dovoluje realističtější posouzení situace. Zákon o domácím násilí vstoupil v platnost v roce 1996, aby poskytl právní záštitu zejména ženám a dětem, jimž bylo vyhrožováno týráním. To také položilo základ pro činnost vládních agentur a vedlo k celé řadě opatření, která byla uvedena v život, aby tomu zabránila. Nejvýznamnější z těchto opatření je zajištění poradenských služeb a právní pomoci různými odbory Ministerstva práce a společenské bezpečnosti a zřízení nevládních organizací, které by poskytovaly podobné služby spolu s pomocí při soudních procesech, vzdělání

a výcvik členů policejního sboru a členů agentur sociální péče, aby zvládly takové případy domácího násilí.

Všeobecně domácí násilí zůstává na alarmující úrovni. Bylo nutné připravit Zákon o zákazu obchodování s lidmi, který nyní vstupuje v platnost. Nově se objevil problém zvyšující se závislosti mezi násilím na ženách a rostoucím počtem HIV pozitivních občanů.

KULTURA

Kultura v Guayaně ukazuje na různorodost jejího obyvatelstva, která se projevuje při náboženských i občanských slavnostech, ve stravování, v jazycích a dalších oblastech. Důležitou roli v kultuře hraje náboženství. Pro křesťany jsou to především oslavy Vánoc a Velikonoc. Vánoce jako oslava narození Ježíše Krista jsou symbolem světla v křesťanském světě a symbolem nového začátku. Všichni obyvatelé Guayany se podílejí na poselství míru a dobré vůle a demonstrují svoji radost při bohoslužbách, hudbě a slavnostní výzdobě svých domů. Také Velikonoce se slaví všude. Vzkříšení bývá spojováno se slavností pouštění draků.

Hinduisté slaví svátky Díválí a Phágra a muslimové Ídul fitr. Díválí je svátek světla, oslavující vítězství dobra nad zlem. Muslimové slaví den proroka Mohameda (Jaumun nabí) a Ídul fitr, kterým slavnostně ukončují postní měsíc ramadán. Chudým se často dávají dárky v podobě jídla.

Američtí Indiáni, první lidé, kteří přišli do Guayany, žijí v odlehlých vnitrozemských oblastech. Jedí pepřené jídlo z maniokové mouky, oblíbené u všech Guayaňanů. Také jejich řemesla, umění a hudba jsou všeobecně známé.

Z občanských svátků se 1. srpna slaví Den nezávislosti, založený na afrických tradicích a Měsíc tradice amerických Indiánů, v němž devět indiánských kmenů předvádí bohatství svých řemeslných výrobků. Z těchto kmenů pochází kádr velmi talentovaných lidí.

Mašramani je národní slavnost, které se aktivně nebo alespoň jako diváci účastní příslušníci všech vrstev guayanské společnosti. Je to aravacké slovo označující "oslavu po těžké práci". Tato slavnost v Guayaně splývá s oslavami Dne nezávislosti. Slaví se okázale směsí hudby a uměleckých výstupů, alegorické vozy a krojované kapely při ní svědčí o tvůrčím národním uvědomění. Své zástupce na ni vysílají soukromé i veřejné podniky ze všech deseti správních oblastí země.

Všichni Guayaňané jedí jídla typická pro všech šest etnických celků země. Je to například pepřový hrnec (silně kořeněný pokrm z dušeného masa), indiánský chléb z maniokové mouky, čínská nakládaná míchaná zelenina, indické pšeničné placky (rótí), kořeněné omáčky (karí), máslové placky se smetanou (phlaurí), zapékaná rýže, africké mettendží, portugalské vepřové na česneku a máslové slad-

ké pečivo z Evropy. Druhým jazykem Guayaňanů je kreolština. Má různé dialekty.

SVĚTOVÝ DEN MODLITEB

V současné době v Guayaně působí ekumenická společnost, v níž se všechny církve sjednocují pro společný cíl křesťanství. V Národním výboru Světového dne modliteb jsou zastoupeny tyto církve a náboženské společnosti: Africká metodistická episkopální, Anglikánská, Kongregacionalistická, Guayanská presbyteriánská, Luteránská, Metodistická, Moravských bratří, Nazarénská, Presbyteři Guayany, Římskokatolická a Armáda spásy.

Výbor Světového dne modliteb se schází každý měsíc a modlí se za potřebné věci. Hlavní náplní každého setkání je předčítání a studium aktuálních bohoslužebných textů.

Studium Bible se užívá jako duchovní cvičení před pobožností, kdy členky výboru vedou skupiny žen při modlitbách a diskusích. Na zvláštních setkáních se promítají diapozitivy, aby ženy z církve lépe pochopily život a zvyky obyvatel cizích zemí. Při pobožnostech se pamatuje také na občany upoutané na lůžko a na seniory v nemocnicích a domovech důchodců.

Dětské pobožnosti se konají první neděli v březnu a zúčastní se jich děti z nedělních škol všech vyznání.

Všechny tyto aktivity jsou plánovány Národním výborem Světového dne modliteb.

Přeložila Cyrila Marková

VYKLADAČSKÉ POZNÁMKY

Kniha Jób – zejména kapitola 28,20 – 28

Je částí izraelské mudroslovné literatury. Postavu trpícího spravedlivého, který žaluje na své neštěstí a na běh života ve společnosti, znala i prastará literární tradice Egypta a Mezopotámie. Biblické zpracování z poexilní doby staví tento všelidský problém jako otázku před Boha Izraele. Zaznívají tu i těžké životní zkušenosti izraelského lidu z období plného sociálního násilí a utrpení (kap.24). Jób Bohu žaluje, vzývá jej, s Bohem zápasí, prosí o Boží přiblížení a o vysvětlení (srovnej Gn 32 ; Ž 16 – 18.22 a jiné). Za všech okolností se však Boha drží a nepouští. Před Jóbovu závěrečnou řeč (kapitoly 29 – 31) je umístěna báseň či píseň o moudrosti (kapitola 28), ze které je téma liturgie sester z Guayany. Jako refrén se v této básni opakuje, že moudrost je veličina skrytá. Lidé ji nemohou vy-pátrat (verše 12-13 a 20-21). I když

si dokážou otevřít přístup až do nitra země – viz obrazy z hornictví (verš 1-11), při hledání život usměrňující moudrosti lidské schopnosti selhávají. Poselství vrcholí v závěrečném verši 28. Shoduje se s vyznáním, obsaženým v knize Přísloví (9,10). Moudrost- to je především ohled na Boha, na Boží přání. Respekt, hluboká úcta k Bohu reguluje další lidské vztahy a jednání. Otevírá oči pro skutečnost a vede k nezbytným rozhodnutím (srovnej Dn 3,17-18 ; Jak 1,27).- Píseň o moudrosti je přípravou pozdějšího Božího vstupu, Boží odpovědi na Jóbův nárek. První Boží řeč (v kapitolách 38-39) odpovídá na Jóbovy výčitky, že mu Bůh *bezdůvodně* uděluje rány (9,17). Bůh poukazuje na své velkolepé kosmické stvořitelské dílo a jednání, kterým chrání a udržuje celé stvoření a uprostřed něj lidský život. Druhá Boží řeč (kapitoly 40,6-41,26) odpovídá na nárek, že Bůh je lhostejný a že stejně ničí dobré a zlé (9,22-24). Pravdou naopak jest, že Bůh se angažuje v zápase proti bezpráví, proti zlým, chaotickým silám. Nikoli argumenty Jóbových přátel, ale teprve Boží argumenty Jób vnitřně přesvědčují (40,3-5). Teprve ze široké souvislosti stvoření rozpoznává, že nestojí v centru všeho. Jeho smýšlení se radikálně mění (42,6). Čtenářům a čtenářkám Jóbovy knihy se Bůh dosvědčuje jako Síla života, dávající všem a všemu přiměřené místo, prostor. V tomto obrazu světa existuje utrpení a chaos, ale jsou omezeny. Se změnou perspektivy se změnily i Jóbovy vztahy. Na začátku chtěl zajistit dobro pro své syny (1, 5). Na konci vidí krásu svých dcer a dává jim stejný dědický podíl jako synům (42,13-15). Nikde jinde v Bibli (podle prof. Jürgena Ebacha) není ekonomická spravedlnost mezi pohlavími vyjádřena tak zřetelně.

Pro meditaci:

Jak se Jóbův příběh vztahuje k dnešní Guayaně? Jako v Jóbově životě zakoušejí naši lidé každodenně utrpení a zkoušky. Sdělovací prostředky přinášejí zprávy o přírodních katastrofách, záplavách, ničivých větrech a deštích a také o destrukci života a majetku násilím. Boží lid může ve víře a ve společenství rozpoznat příčiny dění a navrhnout účinná řešení. Boží moudrost nám umožňuje, abychom se setkali s našimi výzvami s nadějí, nikoliv beznadějí.

Lukáš 10,38-42 – Marie a Marta

Výklady o Ježíšově návštěvě u jeho přítelkyň a žákyň Marie a Marty se dosud často vykládaly jako popis dvou typů zbožnosti anebo dvou životních stylů – aktivního a kontemplativního. Způsob, jak o Marii, Martě a jejich bratru Lazarovi svědčí evangelium Janovo (J 11,1-45 ; 12,1-8), rozšiřuje pochopení lukášovské perikopy. Jan výslovně uvádí, že Ježíš tyto tři sourozence miloval a rád s nimi přebýval. V rozho-

voru s Ježíšem o vzkříšení Marta vyslovila významné vyznání, že Ježíš je Kristus, Mesiáš poslaný do světa, tj. totéž, co Petr u Césareje Filipovy (Mt 16,16). Marie zase Ježíši posloužila tím, že mu olej ošetřila nohy a svými vlasy je otřela (Jan 12,3). Lukášovo evangelium hovoří o konfliktu mezi oběma sestrami v otázce služby. Ježíš na Martinu pobádavou výčitku nevesel a jemně ji usměrnil. Nepřímo schválil Mariino rozhodnutí naslouchat. "Jednoho je třeba". V dané chvíli musí mít prioritu to, co je nejdůležitější. Domácí práce, starost o jídlo a bydlení se tím neznehodnocuje. -Na konci 1.století byla zřejmě ve sborech živá otázka tradičních rolí a nové praxe v Ježíšově duchu, tj. uřednictví vzájemně si rovných mužů a žen. Tímto směrem ukazuje i následující krátká epizoda (L 11,27-28). Nějaká žena najednou uprostřed zástupu zvolala: „Blaze té, která tě zrodila a odkojila!“ Ježíš pohotově odpovídá: "Blaze je těm, kdo slyší Boží slovo a zachovávají je", kdo zaslechnou Boží hlas a následují. Taková Boží milost se otevírá stejně pro obojí, pro muže a pro ženy stejně.

Jan 15,9-17 – Boží moudrost dává nové pochopení, jak žít jako křesťané

Janovo evangelium promlouvá do situace malých křesťanských sborů, žijících v úzkostech z vyloučení ze synagoga a ve strachu z římské utiskující správy. Pokušení odpadnout od víry bylo velké. Proto se tak zdůrazňuje požadavek „zůstávat“ (15,4-7,9-10,16) a „nést ovoce“ (15,2,4,8). Právě tyto dvě věci staví před oči podobenství o vinném kmeni a ratolestech, odnožích.

1. Křesťanský žít znamená držet se Ježíše a jeho radikálního výkladu Božích přikázání; trvat v konkrétní vzájemné lásce.
2. Vědět, že nejsme otroky a otrokyněmi nikoho a ničeho, ale Ježíšovými přáteli. Můžeme a máme jednat jako on. Ježíš netouží po tom, být osamělým hrdinou. Chce mít přátele, kteří jdou s ním a stejně jsou zakotveni v Boží lásce (15,14-16). Radí nám, prosí za nás, zastává se nás u Boha.
3. Ježíšovým cílem je naše plná, dokonalá radost (15,11; 16,24 ; 17,13).

Pro meditaci:

Přemýšlejme o praktických způsobech, jak druhé milovat, zachovávat Boží přikázání a nést v životě trvalé ovoce.

Zpracovala: Jana Opočenská